

VU Research Portal

Staatsterrorisme

Sayin, H.; Siegel, D.; Yesilgoz, Y.

published in

Proces

2003

document version

Publisher's PDF, also known as Version of record

[Link to publication in VU Research Portal](#)

citation for published version (APA)

Sayin, H., Siegel, D., & Yesilgoz, Y. (2003). Staatsterrorisme. *Proces*, 2003(3).

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal ?

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

E-mail address:

vuresearchportal.ub@vu.nl

Staatsterrorisme

Wie in de literatuur naar een definitie van terrorisme zoekt, stuit doorgaans op de verontschuldiging dat het moeilijker is dan het lijkt om dit op het oog overzichtelijke verschijnsel te omschrijven omdat de sociaal-politieke context en de historische percepties per geval uiteenlopen. Terrorismisme als sociaal verschijnsel waarin geweld, ideologie en slachtoffers een hoofdrol spelen, blijkt een allerm minst eenduidig fenomeen. Toch duikt het begrip voortdurend op. Na '11 september' lijkt elke actie van de georganiseerde misdaad, elke militaire aanval, maar ook elke overtreding door een hacker als terrorisme te worden beschouwd. Soms wordt de definitie uitgebreid naar guerrilla-operaties, vanwege de overeenkomsten in tactiek, soms zelfs naar gewone criminele handelingen wanneer die met geweld gepaard gaan. Er is een groot aantal definities van 'terrorisme' in omloop, soms in relatie tot het psychologische aspect, met aandacht voor individueel gedrag, dan weer in relatie tot de sociale aspecten van de terroristische groep. In dit artikel richten we ons op het politieke aspect, en wel op staatsterrorisme, terrorisme dat wordt bedreven door 'wettige' regeringen van staten.

Onder staatsterrorisme verstaat men doorgaans diverse soorten gewelddadige handelingen gepleegd door een staat of lichamen van een staat (Simonsen & Spindlove, 2000). Staten kunnen terrorisme gebruiken als een middel om te besturen. Elke definitie van terrorisme krijgt sinds 11 september inhoud vanuit het eigen belang en het eigen perspectief van verschillende staten. Ook maar het minste begrip tonen voor terrorisme of liever gezegd: niet akkoord gaan met de betekenis die de spreker aan de term 'terrorisme' geeft, is een doodzonde geworden. Er is immers een oorlog gaande tussen 'hen en ons'. Politici, wetenschappers en journalisten blijken na die be-

roemde datum terrorisme in het algemeen en staatsterrorisme in het bijzonder 'ontdekt' te hebben, op verschillende niveaus en in allerlei verbanden. Verdachten van betrokkenheid bij terroristische organisaties worden overal ter wereld gezocht, de 'oorlog tegen het terrorisme' is als staatsideologie afgekondigd en wetenschappelijke modellen worden ontwikkeld.

Het doel van ons artikel is tweeledig: ten eerste willen we de koortsige herontdekking van een oud verschijnsel enigszins relativeren met historische voorbeelden en ten tweede willen we de rol van de staat als factor in de ondersteuning, promotie en ontwikkeling van terrorisme benadrukken.

Wat is staatsterrorisme?

Het belangrijkste element in elke definitie van terrorisme, bedreven door individuen of staten, is geweld. Terreur is cyclisch van aard, dat wil zeggen dat een daad van geweld doorgaans een gewelddadige reactie oproept. Wanneer het geweld is gericht tegen onschuldige burgers, zoals de slachtoffers van autobommen of zelfmoordaanslagen, worden bij vergeldingsacties eveneens doelen gekozen in strijd met de 'regels' en ontstaat al snel een vicieuze cirkel zonder einde. Veel oppositiegroeperingen stellen dat het geweld van groepen en individuen die een verandering van regering en beleid nastreven, wordt uitgelokt en gerechtvaardigd door terrorisme gepleegd door de staat (Simonsen & Spindlove, 2000, p. 37). De bekendste voorbeelden van deze gewelddadige cirkelgang vinden we in Israël en Noord-Ierland.

Het gebruik van geweld is niet het enige kenmerk van politiek terrorisme. We

* Drs. H. Sayin en dr. Y. Yeşilgöz zijn verbonden aan het Willem Pompe Instituut voor Strafrechtswetenschappen van de Universiteit Utrecht. Dr. D. Siegel is werkzaam bij de sectie criminologie van de Vrije Universiteit te Amsterdam. E-mail: d.siegel@rechten.vu.nl

moeten een onderscheid maken tussen intern en extern staatsterrorisme. Met het eerste wordt staatsterrorisme tegen de eigen burgers bedoeld, met het tweede het gebruiken of financieren van terroristische groepen of individuen uit andere landen. Intern terrorisme heeft doorgaans het ontstaan van verzetsbewegingen die gebruikmaken van terroristische tactieken tot gevolg. Extern terrorisme resulteert in de groei van terroristische aanslagen over de hele wereld.

De meeste landen houden hun betrekkingen met terroristen geheim. Sommige staten hebben marionettenorganisaties opgezet, die namens hun sponsor handelen en zijn belangen behartigen (ibid: p. 48). In andere gevallen financieren staten bestaande organisaties op basis van gemeenschappelijke belangen. Gezaghebbende literatuur over staatsterrorisme noemt zeven landen waarvan wordt aangenomen dat ze een hoofdrol spelen in het verschaffen van een veilig onderkomen, wapens en fondsen aan een aantal terroristische organisaties: Iran, Irak, Libië, Noord-Korea, Cuba, Soedan en Syrië.

Iran gebruikt regelmatig interne terreur tegen oppositiegroeperingen als de Koerden (de Koerdische Democratische Partij, PDK) en de Mujahedin-e Khalq (Strijders van het volk, MEK). Irans terrorisme blijft niet altijd binnen de nationale grenzen. In de jaren negentig vonden liquidaties plaats van vooraanstaande Koerdische oppositieleiders in ballingschap, onder andere in Oostenrijk en Duitsland. In 1989 kreeg Khomeini's doodvonnis in de vorm van een *fatwa* tegen Salman Rushdie, auteur van *The Satanic Verses*, wereldwijde gevolgen. Rushdie leeft nog, maar de vertaler van zijn boek in het Japans, Hitushi Agarashi, is in 1993 vermoord.

Irak wordt beschuldigd van interne terreur tegen de eigen burgers en van steun aan externe groeperingen zoals de Iraanse Koerden en Palestijnse groeperingen. Inmiddels wordt het land ook beschuldigd van connecties met verschillende internationale terreurgroeperingen zoals Al-Qa'ida. In het recente conflict wordt Irak door de regering Bush aangewezen als de belangrijkste staat die terrorisme zowel zelf uitvoert als ondersteunt.

Ook Libië heeft een lange geschiedenis van terroristische acties. De bekendste zijn de aanslagen op de passagiersvliegtuigen Pan Am 103 (Lockerbie) en UTA 772, waarbij respectievelijk 441 en 280 mensen de dood vonden. Daarnaast wordt het Libië van Khadaffi beschuldigd van het geven van materiële en immateriële steun aan internationale terreurorganisaties.

Noord-Korea wordt beschuldigd van communistische propaganda, vooral in Zuid-Korea, maar ook van gewelddadige terroristische acties, waaronder het laten neerstorten van een Zuid-Koreaans vliegtuig met 115 inzittenden. Op dit moment (februari 2003) trekt Noord-Korea internationale aandacht met het doorzetten van zijn nucleaire programma.

Net als Noord-Korea wordt Cuba gezien als een trainingsbasis alsook steun en toeverlaat van communistische groeperingen in de wereld, zoals de ETA in Spanje (Baskenland en Vrijheid, zie de bijdrage van Hanspeter van den Broek in dit nummer) en Latijns-Amerikaanse groeperingen zoals de FARC (Gewapende Revolutionaire Krachten van Colombia) en de ELN (Nationaal Bevrijdingsleger) in Colombia.

Soedan biedt trainingsfaciliteiten aan verschillende internationale organisaties en levert financiële steun aan die organisaties. Vooral groeperingen uit het Midden-Oosten met een islamitische achtergrond genieten die steun. Syrië ten slotte, wordt beschouwd als een veilige haven voor organisaties als de PKK uit Turkije, de Europees-Libanese Hizbullah, de moslimextremistische Palestijnse beweging Hamas, het Japanse Rode Leger en andere.

Volgens de internationale bronnen zijn dit de zeven belangrijkste landen die steun geven aan terrorisme. Maar is alles wel zo duidelijk als het lijkt? Geweld tegen staten of tegen burgers of organisaties wordt weliswaar algemeen geaccepteerd als de gemeenschappelijke kern van terreur (Simonsen & Spidlove, 2000: 37), maar we blijven zitten met het probleem dat wat gisteren een terroristische organisatie heette, vandaag de dag een beschaafde rechtsstaat kan vertegenwoordigen. Bekende voorbeelden daarvan zijn Israël en Ierland. Iemand die vroeger 'terrorist' is genoemd, kan ons nu begroeten als hoofd

van de staat, zoals de voormalige president van Zuid-Afrika Nelson Mandela. Het kan ook anders. De gevaarlijkste terreurorganisatie, Al Qa'ida, en haar leider Bin Laden, zijn dankzij de CIA van de Verenigde Staten groot geworden. Saddam Hussein en zijn Ba'ath-partij zijn in 1963 door de Britten en de Amerikanen aan de macht geholpen. We kunnen een groep of persoon niet eenvoudigweg 'terrorist' noemen wanneer we ons niet eerst verdiepen in de context, achtergrond en geschiedenis van de betreffende conflicten tussen de verschillende partijen.

Terrorisme in historisch perspectief

De geschiedenis van het staatsterrorisme is even oud als die van de oorlog. De Griekse historicus Xenophon (430-349 v.C.) schreef al over de effectiviteit van psychologische oorlogvoering tegen een vijandelijke bevolking.

Romeinse keizers als Tiberius (14-37 AD) gebruikten verbanning, onteigening en executie als methoden om tegenstanders van hun bewind te ontmoedigen. De moord op Julius Caesar in 44 v. C. was een daad van terrorisme, vergelijkbaar met de moorden op president Kennedy en Yitzhak Rabin. Het woord 'assassin' is afgeleid van het Arabische *hashashin* (hashish-eters). Dit was de naam van een moslimsekte die door haar spirituele en politieke leider werd ingezet om angst en terreur te zaaien onder religieuze tegenstanders, waarbij voor vrouwen en kinderen geen uitzonderingen werden gemaakt. Marco Polo's reisverslagen bevatten veel verhalen over 'assassins' die gemotiveerd werden door de belofte van het Paradijs en door onbeperkte toegang tot hashish en andere drugs. De sekte van de assassins ontstond in Perzië, het tegenwoordige Iran (Simonsen & Spindlove, 2000).

Het woord 'terrorisme' was populair tijdens de bloedige Franse revolutie. Edmund Burke, een Britse politieke filosoof in de 18^e eeuw, gebruikte de term 'terrorisme' om de situatie in revolutionair Parijs weer te geven. Hij beschreef het geweld als het 'bewind van terreur' en hanteerde de term om de gewelddaden van het nieuwe regime aan te duiden – het ombrengen van de Franse adel en hun families (White,

2002:67). Tijdens het *Regime de la Terreur* (1792-94) werd een ieder die zich tegen de revolutie verzette, gearresteerd, gevangen gezet en onder de guillotine vermoord.

In de moderne geschiedenis zijn diverse voorbeelden aan te wijzen van door staten bedreven terrorisme. Groot-Brittannië en Frankrijk maakten er tijdens hun Indiaanse oorlogen in Amerika over en weer gebruik van. De opstandige Ieren kregen hulp van de Fransen tijdens de Franse Revolutie; de Britten hielpen Spanje zich tegen Napoleon te verzetten; de Russen ondersteunden hun 'Slavische broeders' op de Balkan. De West-Europese regeringen ondersteunden allerlei nationalistische bewegingen in hun strijd tegen het communisme (Laquer, 1999: 156-157). De Sovjet-Unie was op haar beurt betrokken bij internationaal terrorisme.

De Russische benadering van terrorisme neemt in de moderne geschiedenis een bijzondere plaats in. Vooral de Oktoberrevolutie van 1917 verdient in dit verband speciale aandacht. Vladimir Iljitsj Lenin meende dat terrorisme ten eerste moest worden gebruikt als een middel om de bourgeoisie omver te werpen, ten tweede als een middel om interne vijanden te bedwingen en ten derde als methode om internationale strijd te voeren.

Met hun dreigement het terrorisme te exporteren zaaiden Lenin en Trotski wereldwijd angst voor de Communistische Revolutie. Het gebruik van politieke terreur, de zogenaamde Rode Terreur, werd door de Bolsjewieken in Rusland beschouwd als een legitieme methode om de overwinning te bereiken. Op hun beurt begonnen de anti-revolutionairen een terreurcampagne die leidde tot de dood van diverse vooraanstaande Bolsjewieken en het verwonden van Lenin in 1918. De campagne lokte tegenmaatregelen van het regime uit en terrorisme werd een belangrijk bestanddeel van de Russische politiek om politieke oppositie te weerstaan.

Tijdens de Grote Zuivering in de Sovjet-Unie (1935-1939), toen honderdduizenden prominente Bolsjewieken zijn geliquideerd en miljoenen burgers gedeporteerd en verbannen naar werkkampen, werd de terreur beschreven als een zuivering van de Communistische Partij van haar volksvijanden. Terreurdaden wer-

den ook bedreven tegen politieke vijanden in het buitenland: Trotski werd in Mexico vermoord, de generaals Miller en Kutepov in Spanje en Frankrijk. De traditie van terrorisme in de Sovjet-Unie werd na de Tweede Wereldoorlog voortgezet onder de noemer 'steun aan nationale bevrijdingsbewegingen'. Hieronder viel steun aan de PLO en aan bekende terroristen als Carlos (alias de Jakhals) en Abu Nidal.

Andere indrukwekkende voorbeelden van staatsterreur, zoals de Holocaust, massamoorden, etnische zuiveringen, de vernietiging van andere 'rassen' en andersdenkenden tijdens het regime van Hitler en Mussolini zullen nog lang deel uitmaken van het collectieve geheugen.

De PKK en Hizbullah in Turkije en de Tsjetsjenen in Rusland

Na dit korte overzicht van terreur onder communistische en fascistische (dus totalitaire) regimes, moeten we ons ook de vraag stellen hoe het is gesteld met rechtsstaten zoals Spanje, Groot-Brittannië of de Verenigde Staten. We mogen dan niet onvermeld laten dat de Amerikaanse president Kennedy, die later zelf slachtoffer van terrorisme werd, in 1962 via de CIA contact heeft gezocht met de maffiabazen Roselli en Giancana om de Cubaanse leider Castro om het leven te laten brengen (Bovenkerk & Yeşilgöz, 1998). Een ander voorbeeld vinden we in de recente geschiedenis van het inmiddels weer 'beschaafde' Afghanistan. Daar maakt de Oezbeekse generaal Dostum als staatssecretaris van Defensie nu deel uit van de regering. Deze man is de leider van een internationaal heroïnenetwerk en staat bekend om het aanrichten van wilde moordpartijen (Bovenkerk & Yeşilgöz, 1998). Hij wordt nu beschuldigd van 'onzorgvuldige' transporten van verdachte Taliban, waarbij honderden gevangenen zijn omgekomen. Eenzelfde aantal slachtoffers viel binnen één nacht in het gebied waar Dostum heer en meester is.

Er zijn genoeg andere voorbeelden te geven, maar we zullen ons hier beperken tot de volgende twee landen waar terroristische organisaties actief zijn. We zullen de vraag stellen hoe het ervoor staat in Turkije, lid van de NAVO en kandidaat-lid van de Europese Unie, en in Rusland, dat

in de jaren negentig begon met de *perestrojka*, *glasnost* en liberalisering. De organisaties in kwestie, de PKK, de Hizbullah en de Tsjetsjeense verzetsgroep, bedienen zich van terroristische methoden en zijn zonder omhaal van woorden terroristisch te noemen. Zo worden ze internationaal ook aangemerkt. Turkije en Rusland zijn daarentegen rechtsstaten en van hun kant wordt verwacht dat ze binnen de marges van de nationale en internationale wetten en verdragen blijven. Deze landen staan immers niet op de terroristische landenlijst, worden doorgaans als rechtsstaten beschouwd en hebben de relevante verdragen getekend en bekrachtigd in hun nationale parlementen. Zijn deze landen daarmee onschuldig, zijn ze niet betrokken bij terrorisme, hebben ze een schoon geweten, zijn het zelfs heuse 'bestrijders van het terrorisme'?

De PKK

De Arbeidspartij van Koerdistan, de Partija Karkerên Kurdistan, is in de jaren zeventig van de vorige eeuw door linkse Koerdische studenten onder leiding van Öcalan opgericht in een dorpje nabij de stad Urfa in het zuidoosten van Turkije. Het doel van deze marxistische groepering was een onafhankelijk groot Koerdistan, maar in de praktijk heeft de partij vooral strijd gevoerd voor meer rechten voor de Koerden in Turkije. Het ging hier om een massale opstand van de Koerden, die zich door de Turkse overheid onderdrukt voelden. Een volk met een omvang van circa 25 miljoen mensen had in Turkije geen recht op eigen taal, cultuur, onderwijs of bestaan en heeft via de PKK geprobeerd zijn stem te laten horen in binnen- en buitenland. Die stem heeft vooral in de jaren negentig velen bereikt. Het kader van de PKK werd getraind in de Bek'aa-vallei in Libanon en keerde daarna terug naar Turkije om daar een gewapende strijd tegen de politie en het leger te voeren. Volgens Turkse bronnen heeft de strijd meer dan 35.000 mensenlevens gekost. De Turkse autoriteiten stelden dat de PKK zuiver terrorisme bedreef en ook bij de handel in drugs betrokken was. Voorts zou de PKK steun hebben gehad van de buurlanden Syrië, Iran, Irak en Griekenland, alsook van Westerse landen. Amnesty International rapporteerde daarentegen re-

gelmatig over mensenrechtenschendingen in Turkije en over terroristische acties tegen burgers.

Na een verkeersongeluk in de buurt van Susurluk in het westen van Turkije in 1996, bleek dat de inzittenden van één van de betrokken voertuigen samen een opvallend gezelschap vormden. Een hoge functionaris van de Turkse politie reisde samen met een leider van de extreemrechtse Grijsze Wolven (een door interpol gezochte drugshandelaar, tevens actievoerder tegen Armeense doelwitten in West-Europa en in het bezit van een diplomatiek paspoort) en met een hoofd van de zogenaamde dorpswachters (gewapende Koerden die tegen de PKK vochten), tevens kamerlid voor de partij van premier Ciller. De laatste overleefde als enige het ongeluk.

Er volgde een parlementair onderzoek. Hoewel de uitgenodigde militaire functionarissen het verzoek om voor de commissie te verschijnen naast zich neerlegden, werd toch duidelijk dat de Turkse staat in hoge mate verwickeld was geweest in drugshandel op internationaal niveau en ook achter talloze liquidaties van ongewapende vertegenwoordigers van de oppositie zat (Bovenkerk & Yeşilgöz, 1998). Vanaf 1991, ook onder het premierschap van mevrouw Ciller, zijn 1500 mensen op straat of in hun huizen ter dood gebracht door zogenaamde onbekende daders (Simonsen & Spindlove, 2000: 111). Onder leiding van Agar, eerst landelijk hoofd van de politie en later minister van Binnenlandse Zaken en van Justitie heeft men drugs gesmokkeld naar landen als Duitsland, Nederland, België, Hongarije en voormalige Sovjetlanden (rapport van de Turkse geheime dienst MIT, dagblad *Aydinlik*, 22 september 1996). De Turkse Sociaal Democratische Partij sprak van 'gangsters in uniform' (*NRC Handelsblad*, 2 december 1996).

Hizbullah

In de jaren tachtig van de vorige eeuw zien we de oprichting van een aantal islamitische groeperingen met een vergelijkbare ideologie: Dawa in Irak, Hizbullah in Libanon en Hamas in Palestina. Waar deze groepen elkaar in vonden, was het verlangen naar de stichting van een islamitische staat. Hizbullah (de 'Partij van Allah') ver-

toont hierin overeenkomsten met het gedachtegoed van de Iraanse imam Khomeini. In 1981 werd een Turkse afdeling van Hizbullah opgericht in Batman, in het Koerdische gedeelte van zuidoost-Turkije. Na enige tijd splitste deze afdeling zich in twee delen. Eén deel bleef pro-Iraans en ging verder onder de naam *Menzil* ('het te bereiken doel') terwijl de andere factie zich voortaan *Ilim* ('islamitische wetenschap') noemde.

De naam Hizbullah kreeg bekendheid in het begin van de jaren negentig, toen onder vermoedelijke aanhangers van de PKK doden begonnen te vallen. Tussen 1991 en 1993 liep het aantal slachtoffers op tot zeker 900 (Bovenkerk & Yeşilgöz, 1998: 149). De daders zijn tot op heden onbekend gebleven, ook al waren er gegronde redenen om hen in de omgeving van Hizbullah te zoeken. Het duurde niet lang voordat men de Hizbullah 'Hizbul-contra' begon te noemen, naar een geheime organisatie binnen het Turkse staatsapparaat die sinds de jaren zeventig bekend stond als de 'contraguerrilla'. In andere NAVO-landen was deze organisatie bekend als Gladio (dagblad *Cumhuriyet*, 4 februari 1993). Er werd wel gezegd dat Hizbullah de PKK als anti-islamitisch beschouwde en een bron van het atheïsme (dagblad *Hürriyet*, 10 februari 1993).

Hizbullah was vooral actief in het Koerdische gebied en had naast islamitische kenmerken ook een etnisch-Koerdische signatuur. Na de arrestatie van PKK-leider Öcalan begon de Turkse overheid in het jaar 2000 met acties tegen de Turkse Hizbullah. Velioglu, de leider van de beweging, werd doodgeschoten, de andere actieve leiders en leden zijn inmiddels dood of 'gepacificeerd'. Kritische waarnemers menen dat Hizbullah door de staat in het leven is geroepen en door diezelfde staat een halt werd toegeroepen toen bleek dat er aan de organisatie geen behoefte meer bestond.

De Tsjetsjenen

'De Tsjetsjenen' worden vaak afgeschilderd als een terroristische groepering, een fanatieke islamitische beweging of eenvoudigweg als een criminele organisatie. Toen de 'Tsjetsjeense maffia' in het begin van de jaren negentig werd ontdekt door de

Westerse pers, was het waarschijnlijk voor het eerst dat het brede publiek iets over Tsjetsjenen hoorde. Maar de Tsjetsjenen zijn niet te vergelijken met Al Qa'ida, Hamas of de Cosa Nostra. Het gaat hier niet om een organisatie of groepering, maar om een volk met een lange geschiedenis, die vooral door kolonialisme gekenmerkt wordt.

Tsjetsjenië heeft zwaar geleden onder de deportaties die Stalin tijdens de Tweede Wereldoorlog verordonneerde. Binnen de unie van de vijftien onafhankelijke Sovjet-republieken heeft Tsjetsjenië nooit meer kunnen bereiken dan de status van 'autonoom gebied'. Rusland heeft, ook na de hervormingen, geen afstand willen doen van het idee dat Tsjetsjenië tot de Russische Federatie behoort en verzet zich daarom zo sterk tegen het onafhankelijkheidsstreven van de Tsjetsjenen. De Tsjetsjenen zijn overtuigd van de rechtvaardigheid van hun verlangens en velen van hen zijn inmiddels bereid om tot het uiterste te gaan om de onafhankelijke status van Tsjetsjenië te bewerkstelligen. De permanente staat van opstandigheid binnen dit gebied heeft er inmiddels toe geleid dat de daarmee samenhangende reputatie van wetteloosheid zich heeft verspreid tot ver buiten de grenzen van de regio. Het idee van de 'Tsjetsjeense maffia' is gevestigd in de hoofden van velen en de 'Tsjetsjeen' is een synoniem voor 'crimineel' geworden. Over de diverse Tsjetsjeense groeperingen bestaan vergelijkbare ambivalente ideeën: voor de één gaat het hier om organisaties die strijden voor de onafhankelijkheid van hun volk, voor de ander zijn het maffiose organisaties die betrokken zijn bij maffia-praktijken of contacten onderhouden met terreurorganisaties, dan wel ondersteund worden door bepaalde islamitische landen.

Wat er van de Tsjetsjeense groeperingen bekend is, is dat sommige inderdaad nauwe banden hebben met islamitische (terroristische) organisaties. Tijdens de oorlog met Rusland tussen 1994 en 1996 onderhielden ze contacten met groeperingen in de Arabische landen en in landen waar zich islamitische strijders ophielden, zoals Afghanistan en Pakistan. Het is geen geheim dat bekende leiders als Shamil Basayev en Habib Abdul Rachman (alias Emir Ibn al-Khattab) contact hebben

gehad met Osama bin Ladin. Die zou hen van fondsen ter grootte van \$30 miljoen hebben voorzien, te besteden aan de training van Tsjetsjenen. Ook is bekend dat de Tsjetsjenen gebruikmaken van zelfmoordaanslagen, waarvan de meeste zijn uitgevoerd door twee zelfmoordbataljons, bestaande uit circa 500 leden, die in 1999 zijn opgezet door Basayev. De Tsjetsjenen schrikken voorts niet terug voor acties tegen Russische burgers en bedienen zich van criminele methoden die uiteenlopen van kidnapping tot de smokkel van drugs en wapens.

Rusland hamert er voortdurend op dat het strijd voert tegen het terrorisme en de autoriteiten hanteren daarbij zo hun eigen methodes. Door middel van allerlei acties wil Rusland de wereld doen geloven dat de Tsjetsjenen alleen maar bezig zijn met terrorisme en dat dat allemaal niets te maken heeft met de rechten van een volk. Poetin en zijn FSB (Federale Veiligheidsdienst) worden ervan verdacht in 1999 en 2000 zelf bomexplosies in gebouwen in Moskou georkestreerd te hebben om zodoende een campagne tegen Tsjetsjenen in de hoofdstad te kunnen legitimeren. Deze vermoedens zijn tot op heden echter nooit met feiten onderbouwd. Het officiële beleid van de Russische Federatie inzake Tsjetsjenië wordt gepresenteerd als een 'oorlog tegen terroristen en extremisten' en de gebeurtenissen van 11 september 2001 worden dankbaar aangegrepen om een harde repressieve strijd te voeren.

Een voorbeeld uit Moskou laat zien hoe zorgvuldig deze veronderstelde rechtsstaat omgaat met mensenlevens en 'terrorisme'. Op 24 oktober 2002 vielen zo'n vijftig Tsjetsjeense zelfmoordcommando's tijdens een voorstelling de zaal van een theater in Moskou binnen en gijzelden alle aanwezigen. Het drama eindigde in grootschalig geweld door de Russische autoriteiten. Russische troepen pompten gifgas naar binnen en alle terroristen, maar ook meer dan honderd gijzelaars, kwamen om het leven. Later bleek dat de voorbereidingen op de actie ver onder de maat waren en dat er grote fouten zijn gemaakt: er was geen tegengif voorradig, er waren geen medicijnen beschikbaar, enzovoorts. Poetin verontschuldigde zich met gebroken stem voor het

verlies van levens en voor het feit dat hij niet iedereen had kunnen redden. Met geen woord repte hij over de oorzaak van het geweld: het conflict in Tsjetsjenië. Rusland toonde in deze kwestie weinig respect voor mensenlevens en we kunnen deze operatie zeker als een vorm van staatsterrorisme kenschetsen.

Tot besluit

Terrorisme is een verschijnsel waaraan iedereen zijn eigen invulling geeft, geredeneerd vanuit eigen belangen en vanuit een eigen interpretatie van de werkelijkheid. Het fenomeen heeft een lange geschiedenis: intimidatie, politieke moorden en geweld dat wordt gepleegd buiten de kaders van een duidelijke oorlogsverklaring zijn van alle tijden. De formulering van een eenduidige definitie van terrorisme wordt bemoeilijkt door het feit dat organisaties die volgens het ene land 'terroristisch' zijn, soms op hetzelfde moment door een ander land als 'vrijheidsstrijders' worden omarmd. Terroristische organisaties van vandaag kunnen in het verleden door rechts-

staten zijn geïnitieerd, ondersteund en tot onbeheersbare machten gemaakt. Kleine monsters eten soms hun eigen ouders op. Westerse landen spelen hierbij vaak een hoofdrol, zoals we zien in de gevallen van Al Qa'ida en van het Ba'ath-regime van Saddam Hussein. Anderzijds kan de terrorist van vandaag de bevolking morgen als president begroeten en wie eenmaal president is geworden, wordt doorgaans niet meer vervolgd wegens terroristische acties in het verleden. Rechtsstaten gaan niet altijd voldoende voorzichtig om met nationale en internationale regels. Desnoods zijn ze net zo wreed als de terroristische organisaties die ze zeggen te bestrijden. Dan blijkt dat de internationale gemeenschap niet altijd bereid of in staat is om de daden van sommige 'rechtsstaten' kritisch te beoordelen. Die landen kunnen dan onbelemmerd doorgaan met acties die tegen de eigen bevolking gericht zijn. Zoals we hierboven zagen, kunnen landen als Rusland en Turkije straffeloos wandaden bedrijven tegen hun 'terroristen' en daarmee tegen hun eigen burgers, de Tsjetsjenen en de Koerden.

Literatuur

- Adelkhanyan, R. (2001) *Investigation of kidnapping*. Moscow.
- Bovenkerk, F. & Y. Yeşilgöz (1998) *De maffia van Turkije*. Amsterdam: Meulenhoff.
- Crenshaw, M. (1995) *Terrorism in Context*. Pennsylvania State University Press.
- Jenkins, B. (1986) Is Nuclear Terrorism Plausible? In P. Leventhal & Y. Alexander (eds), *Nuclear Terrorism*. New York: Pergamon.
- Hoffman, B. (1998) *Inside Terrorism*. New York: Colombia University Press.
- Laquer, W. (1987) *The Age of Terrorism*. Boston: Little, Brown.
- Laquer, W. (1999) *The New Terrorism, Fanatics and the Arms of Mass Destruction*. London: Phoenix Press.
- Maley W., ed. (2001) *Fundamentalism Reborn? Afghanistan and the Taliban*. New York: New York University Press.
- Reich, W., ed. (1998) *Origins of Terrorism. Psychologies, Ideologies, Theologies, States of Mind*. Washington: Woodrow Wilson Center Press and Baltimore and London: John Jopkins University Press.
- Simonsen, C. & J. Spindlove (2000) *Terrorism Today. The Past, the Players, the Future*. New Jersey: Prentice Hall.
- Schmid, A. (1983) *Political Terrorism*. New Brunswick: Transaction Books.
- Stohl, M., ed. (1988) *The Politics of Terrorism*. New York and Basel: Marcel Dekker Inc.
- White, J. (2002) *Terrorism. An introduction*. Australia et al: Wadsworth. Thomson Learning.
- Whittaker, D. (2001) *The Terrorism Reader*. London and New York: Routledge.